

Любов УМРИХІНА,
orcid.org/0000-0003-3888-342X
кандидат філологічних наук,
докторант кафедри української мови
Харківського національного педагогічного університету
імені Г. С. Сковороди
(Харків, Україна) lvum@ukr.net

ІМПЕРАТИВНІ КОНСТРУКЦІЇ ЗІ ЗНАЧЕННЯМ НАКАЗУ ТА КОМАНДИ: ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

У статті здійснено спробу висвітлення особливостей використання імперативних конструкцій одного з видів ядерного функціонально-семантичного типу в різних комунікативних ситуаціях. Звернено увагу на виявлення сутнісних ознак модального значення імператива у вираженні категоричного волевиявлення, якими є наказ і команда, засобом односкладних речень із предикатом у другоособовій формі дієслова наказового способу.

Вказано на найбільш релевантну сферу застосування висловлень, репрезентованих названими синтаксичними конструкціями. Визначено домінуючі компоненти змістової структури аналізованих граматико-семантичних структур, а також важливі ознаки комунікативної ситуації, які впливають на реалізацію названих значень.

Імперативні конструкції зі значенням наказу та команди віднесено до центрального функціонально-семантичного типу імперативних конструкцій. Значущими конститuentами їх семантики є повинність, необхідність, обов'язковість.

Вагомими факторами формування аналізованого значення є субординативна взаємодія між учасниками комунікації, добровільне прийняття авторитету суб'єкта волевиявлення з боку адресата, закріплення відповідних правил поведінки нормами військового статуту. Наказ та команду визначено як особливий вид вербальної дії, реалізацію якої значною мірою регулюють військові норми комунікативної взаємодії. Імперативні конструкції, що передають значення наказу та команди, визнано соціально маркованими, оскільки їх виникнення й функціонування безпосередньо пов'язані зі сферою комунікації осіб вищого соціального статусу з представниками нижчого рангу. Військовий мовленнєвий простір є найбільш релевантним для реалізації аналізованих конструкцій.

У роботі використано описовий метод, а також методи зіставлення й компонентного аналізу. Методика дослідження – аналіз мовного явища від рівня комунікативного, на якому формується модальне значення через його семантико-синтаксичну реалізацію, до рівня синтаксичного, де виявляються засоби формального та семантичного вираження імперативної модальності.

Ключові слова: суб'єктивно-модальне значення імператива, імперативне висловлення, імперативна конструкція, суб'єкт волевиявлення, авторитарність, комунікативний контроль.

Liubov UMRYPKHINA,
orcid.org/0000-0003-3888-342X
Candidate of Philological Sciences,
Doctoral Student Ukrainian Language Department
H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University
(Kharkiv, Ukraine) lvum@ukr.net

IMPERATIVE STRUCTURES WITH THE MEANING OF ORDER AND COMMAND: FUNCTIONAL ASPECT

The article presents an analysis of using one of the central type of the imperative structures in various communicative situations. Discovery of the essential features of the imperative meaning in expressing the categorical volition, which is the order and the command, as a means of monosyllabic sentences with a predicate in the form of an imperative mode verb is pointed out.

The most relevant area of use imperative structures is indicated on. The main informative parameters of the imperative in the functioning of the imperative structures with the meaning of order and command are determined. The author focuses on the interdependence of their semantics and the specifics of the functional purpose – high categorical inducement for the peremptory performance of the action. The dominant components of the content structure of the constructions are determined, as well as important signs of the communicative situation that influence the implementation of the order-command.

The imperative structures with the meaning of order and command consolidate the core of the imperative and form the central functional-semantic type. Significant constituents of the imperative semantics of this construction type are the conscience, obligation and necessity that contribute to the expression of order and command.

Important factors in the implementation of the analyzed meaning are the subordinate interaction between the participants of communication, voluntary acceptance of the addresser's authority from the addressee, consolidation of the relevant rules of conduct by the rules of the military statute. Order and command are defined as a special type of verbal action, the realization of which largely regulates the social traditions of military interaction.

In this work a descriptive method, as well as methods of comparison and component analysis are used. The research methodology is the analysis of the linguistic phenomenon from communicative level, on which the modal meaning is formed through its semantic-syntactic realization, to the syntactic level, where the means of formal and semantic expression of the imperative modality are found.

Key words: *subjective modal meaning of imperative, imperative statement, imperative structure, subject of volition, authoritarianism, communicative control.*

Постановка проблеми. Кваліфікація імператива залишається суперечливим і неоднозначним питанням, що пов'язано із складністю його формування й вираження, здатністю реалізовуватися у різнофункціональних варіаціях, відображаючи складний суб'єктивний світ мовної особистості. Потракткування імперативних синтаксичних конструкцій – репрезентантів імперативного модального значення – позначено численністю підходів до вивчення, термінологічними розбіжностями й неоднозначними інтерпретаціями. Тож актуальним є з'ясування питань утілення сутнісної специфіки імператива в конструкціях центрального функціонально-семантичного типу, що дозволить підійти ближче до розуміння природи цього складного лінгвістичного явища.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженню суб'єктивно-модального значення імператива присвячено багато сучасних наукових розробок, спеціальних, комплексних, а також студійних, які тією чи іншою мірою висвітлюють питання особливостей як структурно-граматичної організації імперативних конструкцій, так і специфіки їх комунікативної реалізації (К. О. Бортун, В. Ю. Гусев, О. Л. Даскалюк, Т. А. Нестеренко, І. Л. Шевчук, Н. В. Швидка, С. В. Харченко та інші). Як одне із важливих завдань учені намагаються розв'язати проблему особливостей ядерного втілення імперативного значення, беручи за основу різні аспекти його вивчення. Так, наприклад, до ядерних структурних типів відносять речення з формами наказового способу першої особи множини, другої та третьої особи однини і множини; імперативні речення сумісної дії з частками *давай(те)*, *нумо* + інфінітив чи дієслово майбутнього часу; речення із спонукальними вигуками; речення з перформативами (Швидка, 1998: 75–76).

У межах аналізу спонукальної модальності ядром вираження спеціалізованих форм прямого спонукування, що передбачає наявність мовця (адресанта спонукування) і співрозмовника (адресата спонукування, безпосереднього виконавця бажаної

чи очікуваної з боку мовця дії), визнають дієслово в наказовому способі першої та другої особи однини чи множини або першої особи множини (Бережан, 1997: 3–4). Також учені акцентують на маркованих реченнях, семантико-синтаксична структура яких містить предикат у формі інфінітива або індикатива, оскільки «вони посилюють волюнтативне звучання конструкції аж до категоричного» (Харченко, 2001: 180). Різновекторність поглядів спричиняє різнотлумачення імператива, контроверсійність щодо визначення засобів його реалізації, підміну термінів та понять. До сьогодні залишається відкритим питання однозначної кваліфікації імперативних конструкцій, специфіки їх формування й вираження.

Мета статті – виявлення функціонально-семантичних особливостей імперативних конструкцій центрального типу.

Виклад основного матеріалу. Військова мовленнєва сфера є плідним простором для продукування й функціонування імперативних конструкцій, структурованих за допомогою односкладних речень із предикатом у формі другої особи, у ролі наказу, здійснюваного в процесі ведення діалогу типу «командир» – «рядовий». Важливим фактором їх реалізації є комунікативна узгодженість між його учасниками: адресат добровільно приймає роль активного слухача й одразу підтверджує готовність бути й активним виконавцем. Цьому сприяє заздалегідь підтверджена «за допомогою будь-якої попередньої процедури, гласної чи негласної», позиція прийняття авторитету особи адресанта й абсолютна довіра до його мовленнєвої поведінки з боку адресата (Остин, 1986: 41), оскільки саме на волевиявникові лежить відповідальність за правильність обраного рішення щодо здійснення конкретної ситуації (Беляєва, 1985: 79). Розподіл комунікативних ролей учасників мовленнєвої акції «наказ – виконання» корелює із субординативними відносинами між ними, установленними й прийнятими відповідно до правил військового статуту.

Об'єктивна потреба максимальної готовності до виконання екстрених завдань зумовлює добір необхідних для миттєвого реагування мовних формул, які б коротко та ясно передавали зміст повідомлення. Імперативний потенціал структурного типу конструкцій, до якого належать односкладні речення із предикатом у формі другої особи, сприяє створенню потрібного комунікативного ефекту. Висловлені коротко, чітко й владно, ці конструкції якнайкраще відповідають меті їх застосування, що пов'язано із затребуваним результатом безальтернативного й швидкого здійснення певної ситуації.

Маючи максимально зобов'язувальний характер, імперативні конструкції зі значенням наказу, не передбачають заперечень й обговорень, натомість розраховані на поведінковий автоматизм:

Я:

– *Хто на черзі?*

– *Діло № 282.*

Я:

– **Ведіть.**

Вартовий мовчки, мов автомат, вийшов із кімнати (М. Хвильовий).

Особливо дієвими вони стають у умовах уже сформованих відповідних навичок сприйняття вербального сигналу й оперативного реагування на нього через виконання конкретної дії. Помічено, що наказ містить у своїй глибинній структурі припущення, що адресат повинен зробити те, що хоче від нього мовець (Вежбицкая, 1985: 257–258). Навіть більше, у професійній сфері військових потенційний суб'єкт виконання наказу розцінює його як суб'єктивний обов'язок.

Приклад висловлених через авторську мову думок героя *тепер він вступає у той світ, де діяли короткі й точні слова наказів, де на весь зріст ставав перед людиною обов'язок* (П. Загребельний) стверджує коректність й адекватність акцепції обраної форми спілкування. Показовим є той факт, що герой, який вважає себе *військовою людиною*, у мирний час не був причетний до військової справи, оскільки *вченим збирався стати*, але відомі обставини спричинили термінову переорієнтацію його життєвих планів та настанов. Новою стає також сфера його взаємодії з людьми. У теперішній атмосфері соціальної інтеракції хлопець призвичаюється до військової комунікації, прикладом якої можуть бути ілюстрації із мови художніх творів:

Майор <...> опанував себе і спокійно та суворо до тубетейки:

– **Звільнить...**<...> *Що вам наказано?! <...>*

– *Наказано звільнить... Єсть звільнить!* (І. Багрянний);

<Капітан> провів його до вагона, де бійці співали «Розпрягайте, хлопці, коні», й звелів: – Приймайте земляка. Щоб довели мені його до Києва цілим і неушкодженим (П. Загребельний);

– *Чи можете підібрати ще й там тих, на полі? – звернувся <командир> до Михайла.*

– *Але ж куди? – благально спитав Михайло.*

– **Знайдіть якесь місце!** (У. Самчук).

Традиції дотримання правил військового спілкування знаходять відбиток і за межами військової сфери:

– *Так от, ніяких агітпунктів! Ідіть за мною – і все! Я вам наказую! Адже незабаром я закінчу інститут і буду носити три квадрати в петлицях, а ви після свого училища – тільки два. Отже, я наказую вам, як старша за званням.*

– *Коли так, то я здаюсь, – жартома підняв руки догори Андрій* (П. Загребельний).

Героїня скористалась силою імперативного висловлення з метою умовити адресата пристати на пропозицію її запрошення. Хлопець опинився у скрутному становищі й не має де переночувати, окрім як в агітпункті на вокзалі. Та й до дівчини на гостину йому йти незручно. Тож заради переконання хлопця в доречності пропонованої ситуації, а також для послаблення деякої ніяковості адресантка вдається до рішучості (*рішуче сказала вона*).

Наполегливе спонукання підкріплене перформативними висловленнями, які підтверджують статус представлених імперативних висловлень як таких, що виражають наказ. Незвичність атмосфери, у якій вони реалізуються, спричинила раптовість виникнення ситуації пояснення дівчиною свого мовленнєвого вчинку. Удавана асиметричність мовленнєвих статусів комунікантів хоча й створює комічний ефект, проте виявляє абсолютну дієвість.

У військовому мовному арсеналі існує цілий набір усталених імперативних конструкцій для вираження чітко зафіксованих статутом команд. Це лаконічні мовні формули-кліше для реалізації керівного сигналу щодо негайного виконання конкретної фізичної дії. Імперативні конструкції зі значенням команди репрезентують специфічний вид вербального впливу, який має навіювальний характер, оскільки вимагає блискавичної підсвідомої мобілізації організму до будь-якої дії. Команда орієнтована на миттєву й точну діяльну реакцію як результат сформованої навички автоматичного сприйняття звичного вербального стимулу в умовах дотримання норм військової поведінки.

Особливістю синтаксичного типу імперативних конструкцій, придатних для вираження значення команди, є те, що сингулярна форма

дієслова наказового способу, яким виражений предикат, здатна передавати адресованість наказуваної дії як до однієї особи, так і до гурту осіб.

Взірцем таких імперативних конструкцій є загальновідомі *Кроком руш!; Рівняйся!; Ставай!; Верни!; Спочинь!*. Хоча лексичне наповнення таких команд, як *Ладнайся!; Шикуйся!; Перелічися!; Розгорнися!; Розійдися!*, незважаючи на формально-граматичну одиничність, засвідчує адресованість до групи виконавців. Здатність у цьому разі одиничної форми дієслова позначати множину потенційних діячів обґрунтовують взаємозумовленістю з відтінком «збірності» такого звертання: наведені команди стосуються не кожного солдата окремо, а цілого з'єднання (Исаченко, 1960: 484; Даскалюк, 2006: 104).

Ілюстрацією до пропонованих положень можуть бути такі висловлення-команди, що дорівнюють мовленнєвій репрезентації імперативних односкладних речень із предикатом у формі дієслова другої особи однини наказового способу:

– *Прохоре! Готовсь! Ще п'ять хвилин! Триста метрів! Двісті п'ятдесят! Бригадо! Огонь! Слава!* (У. Самчук);

– *Шикуйся!* – *скомандував Федір, і досить-таки різномайта команда його, чіпляючись довгими гвинтівками за землю, стала невміло шикуватися в стрій* (А. Дімаров);

– *Чиста робота, хлопці!* – *кричав розпалений Троян, коли здавалось, що вже атака не повториться. – Якщо з усієї сили навали трьом десяткам вдалося винести звідсіля цілі кості – вони можуть говорити про успіх. – Але, хлопці, до діла! Латайся! Вони нас так не лишать!* (У. Самчук).

Імперативні конструкції у функції військових наказів і команд фігурують також у не зовсім стандартній щодо ведення воєнних справ сфері. Йдеться про застосування зобов'язувального потенціалу цих конструкцій панівною з позицій фізичної сили, а не статусу, стороною з метою жорсткого, грубого тиску на поневолену особу.

Прийняття беззастережного авторитету волевиявника з боку адресата як обов'язкова умова реалізації імперативних конструкцій зі значенням наказу та команди в цьому разі підмінюється почуттям інстинктивного самозбереження, яке змушує адресата коритися волі відправника імперативного висловлення. Так відбувається критичне порушення конвенційних норм військової комунікативної етики, за якого ситуативно домінантна особистість, користуючись штучною соціальною перевагою, фактично здійснює мовленнєве насилля над адресатом. Таку комунікативну девіацію яскраво ілюструють приклади функ-

ціонування імперативних конструкцій у режимі мовленнєвого контакту «конвоїр – полонений», «наглядач – в'язень»:

Вертухаями звать конвоїрів-українців. Це через їхні постійні вигуки: «Лягай, не вертухайся!» (Б. Антоненко-Давидович);

Глянувши на ручного годинника, він у точно визначений час голосно скомандував хрипливатим тенорком:

– *Кінча-ай прогулянку! За-аходь!* (Б. Антоненко-Давидович).

У прикладі

– *Ну, – сказав він <фельдфебель>, – подумав добре? Не відмовляєшся від брата?*

Андрій мовчав, лише дихав часто-часто і пожадливо, так ніби пив холодну воду з криниці. Фельдфебель штовхнув його носком чобота.

– *Відповідай, більшовицька сволота!* (П. Загребельний)

Мовець, відчуваючи абсолютну владу над слухачем, вдається до застосування додаткових засобів мовленнєвої дискредитації адресата, залучаючи образливу й принизливу форму звертання. Так, адресант відверто демонструє особисте превалювання над залежним учасником вимушеного діалогу.

Відомі випадки реалізації імперативних конструкцій аналізованого функційно-семантичного типу в умовах звернення до невизначеної особи, проте підсвідомо оціненої мовцем як статусно нижча й залежна від його волі:

Одна з темних постатей обабіч Андрія колихнулася, брязкнула автоматом, і назустріч заспокійливим, ласкавим звукам полетів роздратований чоловічий голос <есесівця>:

– *Ей там! Заткни пельку й зачини вікно. Час не для молитов!*

Вікно схлипнуло, і Андрій знову впав на дно моря (П. Загребельний).

Грубо-домінантна антиконвенційна поведінка адресанта спричиняє комунікативний дисонанс у ситуації відсутньої субординативної домовленості між учасниками діалогу:

Ще не встигли люди розгледітися, як відчинилися двері й наглядач, розмахуючи величезною в'язкою ключів, зарепетував:

– *Виходь!*

– *Але ж, громадянін...*

– *Виходь, сволота!.. – і без дальших розмов почав викидати до коридору за руки тих, що скраю.*

– *Галло!* – *сказав Андрій спокійно. – Ми маємо десять хвилин від самого «товариша наркома», і не заважайте нам.*

*Але це тільки роззлостило наглядача. Він заки-
нів, затупотів:*

– Я тут тобі нарком! Я тобі ось як дам!..

Виходь всі! (І. Багрянний).

Повторно використана імперативна конструкція, структурно розширена засобом додавання конотативно зниженого звертання, за задумом мовця, повинна слугувати інтенсифікації імперативного значення й посиленню спонукального ефекту. Проте контекст репрезентує антонімічну очікуваній волевиявником картину розгортання мовленнєвих подій. Мовець, як виявилось, згодом абсолютно втрачає комунікативне лідерство, опинившись в ситуації абсолютної залежності від загрозливого становища самому стати поневоле-ним. *Перспектива потрапити з ролі начальника до ролі в'язня створила чудо – наглядач сплотнів і аж рот роззявив, наче його стукнули по черепу обухом. Поворухивши беззвучно губами, він гримнув дверима і вже не відкривав їх не те що 15 хвилин, а цілих півгодини* (І. Багрянний).

Висновки. Імперативні конструкції зі значенням наказу та команди, структуровані за допомогою односкладних речень із предикатом у формі другої особи, належать до ядерного

функційно-семантичного типу імперативних конструкцій. Відбиваючи сутнісні характеристики суб'єктивно-модального значення імператива, вони функціонують за відповідним комунікативним призначенням й слугують основній меті – передати категоричне спонукання до беззастережного виконання конкретної дії.

Максимально сприятливою сферою використання цього типу конструкцій у ролі наказу та команди є військова. Важливими параметрами створення потрібного фону для їх реалізації визначено такі: субординативна взаємодія між учасниками комунікації, добровільне прийняття авторитету суб'єкта волевиявлення з боку адресата, закріплення відповідних правил поведінки нормами військового статуту. Застосування жорсткої форми категоричного волевиявлення, що репрезентують названі конструкції, в умовах грубого морального й фізичного домінування мовця над адресатом розцінено як відхилення від норми.

Проведений аналіз відкриває перспективи вивчення додаткових відтінків основного імперативного значення, втілених у різних типах синтаксичних конструкцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Беляева Е. И. Функционально-семантические поля модальности в английском и русском языках. Воронеж : Изд-во Воронежского ун-та, 1985. 180 с.
2. Бережан Л. В. Категорія спонукальності в сучасній українській мові: дис. канд. філол. наук: 10.02.01 / Лариса Василівна Бережан. Івано-Франківськ, 1997. 194 с.
3. Бондарко А. В. Теория функциональной грамматики. Темпоральность. Модальность. Л. : Наука, 1990. 264 с.
4. Вежбицкая А. Речевые акты. *Новое в зарубежной лингвистике*. Вып. 16. М. : Прогресс, 1985. С. 251–275.
5. Головина Н. В. Семантика императива и способы его выражения в современном русском и английском языках: дисс. ... канд. філол. наук: 10.02.20 / Нина Валентиновна Головина. М., 1997. 186 с.
6. Гусев В. Ю. Типология императива. М. : Языки славянской культуры, 2013. 336 с.
7. Даскалюк О. Л. Семантико-граматична характеристика імператива сучасної української мови: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Оксана Любомирівна Даскалюк. Чернівці, 2006. 206 с.
8. Исаченко А. В. Грамматический строй русского языка в сопоставлении с словацким. Морфология. Ч. 2. Братислава : Изд-во Слов. АН, 1960. 577 с.
9. Остин Дж. Слово как действие. *Новое в зарубежной лингвистике*. Вып. 17. М. : Прогресс, 1986. С. 22–130.
10. Харченко С. В. Семантико-синтаксична та комунікативна структура речень спонукальної модальності: дис... канд. філол. наук: 10.02.01 / Світлана Василівна Харченко. К., 2001. 207 с.
11. Храковский В. С., Володин А. П. Семантика и типология императива. Русский императив. Л. : Наука, 1986. 272 с.
12. Швидка Н. В. Імперативні речення в сучасній українській мові: семантика, засоби вираження спонукальності, функції: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Надія Валентинівна Швидка. Слов'янськ, 1998. 172 с.
13. Шевчук І. Імператив у односкладних реченнях староукраїнської мови. *Волинь-Житомирщина. Історико-філологічний збірник з регіональних проблем*. 2008. Випуск 16. С. 77–84.

REFERENCES

1. Belyaeva E. I. (1985). Funktsional'no-semanticheskiye polya modal'nosti na angliyskom i russkom yazykakh. [Functional-semantic fields of modality in English and Russian]. Voronezh : Izd-vo Voronezhskogo un-ta [in Russian].
2. Berezhan L. V. (1997). Katehoriya sponukal'nosti v suchasniy ukrayins'kiy movi [The category of induction in the modern Ukrainian language]. Ivano-Frankivs'k [in Ukrainian].
3. Bondarko A. V. (1990). Teorija funktsionalnoi gramatiki. Temporalnost. Modal'nost. [Theory of functional grammar. Temporality. Modality]. Leningrad : Nauka [in Russian].
4. Vejbitskaya A. (1985). Rechevyue акты. [Speech Acts]. *Novoye v zarubezhnoy lingvistike*. (Vols. 16), (pp. 251–275). Moskva : Progress [in Russian].

5. Golovina N. V. (1997). Semantika imperativa i sposoby jeho vyrazhenija v sovremennom russkom i anglijskom jazykah [The semantics of the imperative and ways to express it in modern Russian and English]. Moskva [in Russian].
6. Gusiev V. Ju. (2013). Tipologija imperativa. [Typology of the imperative]. Moskva : Yazyki slavianskoi kultury [in Russian].
7. Daskaliuk O. L. (2006). Semantyko-gramatychna harakterystyka imperatyva suchasnoji ukrajins'koji movy. [Semantic-grammatical characteristic of imperative of modern Ukrainian language]. Chernivtzi [in Ukrainian].
8. Isachenko A.V. (1960). Grammaticheskiy stroy russkogo yazyka v sopostavlenii s slovatskim. Morfologiya. [The grammar system of the Russian language in comparison with the Slovak. Morphology]. (Ch. 2). Bratislava : Izd-vo Slov. AN [in Russian].
9. Austin J. (1986). Slovo kak deystviye. [Word as Action]. *Novoye v zarubezhnoy lingvistike*. (Vols. 17), (pp. 22–130). Moskva : Progress [in Russian].
10. Kharchenko S. V. (2001). Semantyko-syntaktychna ta komunikatyvna struktura rechen' sponukal'noyi modal'nosti. [Semantico-syntactic and communicative structure of sentences of inductive modality]. Kyiv [in Ukrainian].
11. Hrakovskij V. S. & Volodin A. P. (1986). Semantika i tipologija imperativa. Russkij imperative [Semantics and typology of the imperative. Russian imperative.] Leningrad : Nauka [in Russian].
12. Shvydka N. V. (1998). Imperatyvni rechennia v suchasnij ukrajins'kij movi: semantyka, zasoby vyrazhennia sponukal'nosti, funktsiji. [Imperative sentences in modern Ukrainian language: semantics, means of expression of induction, functions]. Slov'jans'k [in Ukrainian].
13. Shevchuk I. (2008). Imperatyv u odnoskladnyh rechenniah staroukrains'koji movy. [The imperative in the unanimous sentences of the Old Ukrainian language]. *Volyn-Zhytomyrshchyna. Istoryko-filolohichni zbirnyk z rehionalnyh problem* (Vols. 16), (pp. 77 – 84) [in Ukrainian].